

ZEANURIN ERROTARIK ERROTA, FERMIN PUJANA GOGORATUZ

Zeanuriko Erroten XVI. Ibilaldia antolatu dute maiatzaren 7rako

2023ko Zeanuriko Erroten Ibilaldia maiatzaren 7rako prestatu du Joko Alai Elkarteak. Aurten oinezko ibilaldi honek hamaseigarren edizioa beteko du, eta urtero Olabarriko errota erakusten izan duen Fermin Pujana gogoan izango du, 2022ko abuztuan hil baitzen. Antolatzaileek irteeran oroitzapen ekitaldi bat egingo dute *Fermin Olabarrikoak* edizio guztietan emandako laguntza eta parte hartzea eskertzeko.

Antolatzaileek adierazten dutenez helburuak hasierako berberak dira: alde batetik, herritarrei zein kanpotik hurbiltzen diren bisitariei Zeanuri (Bizkaia) eta bere auzoak ezagutzera ematea; eta, bestetik, Zeanuriren historian errotek izan duten garrantzia ezagutaraztea. Ez dira gutxi, izan ere, herri honetan ezagutzen diren edota han-hemenka azaltzen diren errota edo erroten arrastoak: guztira hemezortzi —gehienak bertan behera utzita, baina beste batzuk zaharberrituta—, denak hidraulikoak. Ibilbidean zehar bederatziren ondotik igaroko dira ibiltariak eta hirutan —**Errotabarri**, **Ibargutxin** eta **Olabarri**— sartu-irtena egiteko aukera izango dute.

Ibilbidea 18 kilometrokoa da, baina haurrentzat edo ondo prestatuta ez daudenentzat laburragoa, 12 kilometrokoa, egiteko aukera ere eskaintzen da. Irteera herriko plazan izango da, goizeko 09:00etan; plazatik, udaletxearen aurretik, abiatuz eta Altziber eta **Errotabarri** —hemen sartu-irtena egiteko eta errota martxan ikusteko aukera izango da— erroten ondotik igaro ondoren, Undurragako urtegiaren ertzetik aurrera egingo dute parte-hartzaileek. Urtegia atzean utzi bezain laster, Barrengoerrota aurkituko dute Beretxikorta errekatxoaren ertzean. Agarre baserriaren ingurutik aurrera eginez, Undurraga auzunera jaitsiko dira **Ibargutxiko errotarako** bidea hartzeko; hemen ere, atea zabalik

Fermin Pujana Olabarriko anteparan lanean

Parte-hartzaileak Undurragako urtegiaren presara bidean

izango dira eta nahi dutenek kuku bat egin eta errota lanean ikusteko aukera izango dute. Ibargutxitik Lanbreabeko errotera, eta hemendik berriro Undurragako urtegiaren ertzetik ekingo diote —oraingoan beste aldetik—; urtegiaren presatik 100 metro aitzina, Alkiberren, indarrak berritzeko jan-edana banatuko da. Aurrerantzean, lehenengo Otzerinmendi auzunean eta gero Uriben sartuko dira ibiltariak, eta Intxaurbeko, Axpeko eta Zulaibargo erroten ondotik igaro ostean, azken kilometroa betetzen hasiko dira; helmuga baino 300 bat metro lehenago ibilbideko azken errota azalduko da, **Olabarrikoak** —Pujana familiak erabat zaharberritua—, eta sartu-irtena egiteko aukera izango da, Zeanuriko plazara iritsi eta ibilaldiari amaiera eman aurretik.

Ibilbidea burutzerakoan, 18 kilometro eramango dituzte oinetan ibiltariak, baina ziur zitari erantzuteak mereziko diela, erroten ondare historiko-etnografikoa ezagutzeaz gain, udaberrian naturak azaltzen duen koloreen eta usainen sinfoniaz gozatzeko aukera izango baitute.

IBILALDIARI BURUZKO XEHETASUNAK

- * Eguna: maiatzaren 7a, igandea.
- * Izena ematea: 08:30etik aurrera, herriko plazan: 6 € / Joko Alai Elkarteko bazkideak: 4€/ 14 urtetik beherako umeak: doan.
- * Irteera: 09:00etan.
- * Ibilbidea: 18 kilometro. Haurrentzat ibilbide laburra: 12 kilometrokoa.
- * Jan-edana: Ibilbidearen erdialdean jan-edana banatuko da
- * Ibilaldiaren hasieran **Errotabarriko** errotan sartu-irtena egiteko aukera izango dute ibiltariek, zazpigarren kilometroan **Ibargutxikoan** eta azken kilometroan **Olabarriko** errotan.
- * Antolatzailea: Joko Alai Elkartea.
- * Laguntzaileak: Grupo Solitium, Arratiako Gurutze Gorria, Beintxa Eraikuntzak, Zeanuriko Udala, Sagarna Txokoa, Zeanuriko Jubilatuen Taberna, Zeanuriko Batzokia, Leire-Loli janari- denda, Gorbeialde eta Txapó Creativos.

Fermin Pujana eta Olabarriko errota

Fermin Pujana Olabarriko errotan

Olabarriko errota Ibarguen kofradian dago kokatuta, Arratia ibaiaren ertzean. Jatorriz burdinola izan zen eta Zeanuriko patronoa zen Arriola familiaren jabetzea; horrela azaltzen da aipatuta XVI. mendeko dokumentazioan. XIX. mendearen bigarren zatian burdinola errota eraldatu zuten.

Pujanatarren aurretik Manterola familiak ustiatu zuen, 1898ko azaroaren 30ean, San Andres egunean, Isidro Pujana —Ferminen aitona— errentari moduan, errotaren kargu egin zen arte.

XX. mendearen erdirantz Benigno Pujanak —Ferminen aitak— errota erosi egin zien Arriolararrei. Benignok errotari lanetan jardun zuen 1995eko urriaren 11n hil zen arte. Bera izan zen Zeanuriko azken errotari profesionala.

Aitaren heriotzaren ostean, Fermin semeak errotaren konponketa lanei heldu zien: piezaz pieza desmontatuz eta berriro montatuz, goitik behera zaharberrituta utzi arte.

Gutziz zaharberrituta egon arren, errotan hobekuntzak eginez —burdinolaren eta errotaren maketa modelatuz, burdinolaren arrastoak osatuz, konponketak eginez...— ekin zion lanari *Fermin Olabarrikoak*, 2022ko abuztuan bere heriotza gertatu zen arte.

2006an Joko Alai Elkartea eta Ipizki Taldea Zeanuriko Errotan Ibilaldia antolatzen hasi zirenetik, Fermin beti prest azaldu zen antolatzaileei laguntzeko eta egun horretan errota erakutsi eta martxan jartzeko.

Datorren igandean, maiatzaren 7an, Zeanuriko Errotan XVI. Ibilaldia antolatzen den egunean, antolatzaileek Fermin oroitu eta eskertuko dute urte hauetan guztietan emandako laguntzagarri eta errotan ondarea berreskuratzen eta ezagutzera ematen egin duen lanagatik.

ZEANURIKO ERROTAK

Ander Manterolak bere *Industrias tradicionales en Zeanuri(Bizkaia)*. I. Molinos harineros ikerketa lanean dioenez, XIX. mendearen amaierarantz Zeanurin sei burdinola eta hemezortzi errota zeuden. Orduetik hona jarduera biak indarra galduz joan dira, horrela burdinolen krisiak lantegi horien desagerpena ekarri zuen XIX. mendearen bigarren zatian. Gainbehera horren ondorioz, jende asko nekazaritzara itzuli zen; nekazaritzara lur gehiago zuzentzeak eta, aldi berean, gora egin zuten laboreen uztak ehotzeko premiak erroten beharizana ekarri zuten. Ondorioz, burdinola batzuk errota bihurtu ziren, hori gertatu zen Lanbreaberekin, Ibargutxirekin, Altxiberrekin eta Olabarriekin.

Bestalde, erroten agonia XX. mendearen erdialderantz larriagotu egin zen. Duela berrogeita bost urte Zeanurin hamaika errota lanean bazeuden, 1979an hiruk bakarrik ehotzen zuten, euretako bik etxerako.

Zeanurin ezagutu diren errota guztiak hidraulikoak izan dira eta udalerriko lau erreka nagusien inguruan eraiki ziren:

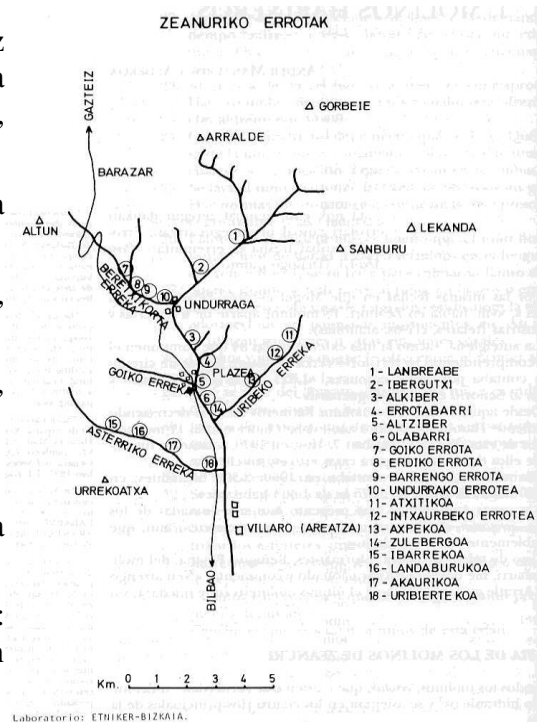
***Arratia erreka:** Lanbreabe, Ibargutxi, Altxiber, Errotabari, Altxiber eta Olabari.

***Beretxikortako erreka:** Goikoerrota, Erdikoerrota, Barrengoerrota eta Undurruga.

***Uribeko Erreka:** Atxiti, Intxaurbe, Axpe eta Zulaibar.

***Asterriko Erreka:** Ibarre, Landaburu, Akeuri eta Uribiarte.

Hemezortzi errota horietatik lau burdinola izan ziren: Lanbreabe, Ibargutxi, Altxiber eta Olabari. Beste bi ola ere egon ziren: Olazar eta Undurragako Olabari.

Etniker Bizkaia-k egindako mapa.

SARTU-IRTEENA EGITEKO HIRU ERROTAK: ERROTABARI, IBARGUTXI eta OLABARRI

Ibilbidean zehar bederatzi errotaren ondotik igaroko dira ibiltariak eta hirutan —Errotabarrin, Ibagutxin eta Olabarrin— sartu-irtena egiteko aukera izango dute.

1- Errotabarriko errota: Otzerinmendiko kofradian dago. 1785ean eraiki zuten. Zeanuriko errotarik berriena da. Lehenago, ibaiaren beste aldean zegoen. Hiru harri ditu. 2015ean errota erabat zaharberritu egin zuen Manterola familiak.

Errota honetan, presa eta antepara konporta baten bidez daude lotuta eta ez kaltze baten bitartez. Zeanuriko gainontzeko errotetan ez bezala, Errotabarrin errotapetik kaltze bat ateratzen da, urak errekarara bideratzeko.

1975eko apirilean utzi zion lan egiteari. Azken errotaria Andres Aldekoa *Ane* izan zen.

2- Ibagutxiko errota: Ipiñaburuko kofradian dago. XIX. mendean burdinola izan zen. Gaur egun *harri bi baditu ere, hiru harrirekin egin zuen lan. Hirugarren harri horrek 1950erantz utzi zion lan egiteari.*

1945ean errotaren azpiko aldean turbina eta generadore batez baliatuz argindarra ekoizten hasi ziren Ibagutxin, eta 1978ra arte gutxi gorabehera Alzua, Ipiñaburu eta Undurragako baserri batzuetara saltzen zuten elektrizitatea.

Ibagutxiko errotaren instalazioak guztiz zaharberrituta daude eta, oraindik, noizean behin etxerako garia edo artoa ehotzen dute jabeek; horrez gain, generadorearen bitartez etxerako argindarra ere ekoizten dute.

Azken errotari profesionala Gabriel Larrazabal izan zen. Bera hil ondoren, urte batzuetan, Satur bere semeak mantendu zuen errota martxan. 2019an Pedro Elexpek erosi zuen errota eta gaur egun bera da jabea .

Ibagutxiko errotaren errotapea

Olabarriko errotaren barrualdea

3- Olabarriko errota: Ibaguen kofradian dago. Jatorriz burdinola izan zen eta Zeanuriko patronoa zen Arriola familiaren jabetza. Pujanatarren aurretik Manterola familiak ustiatu zuen, 1898an, Isidro Pujana, errentari moduan, errotaren kargu egin zen arte. XX. mendearen erdirantz Benigno Pujanak —Isidroren semeak— errota erosi egin zien Arriolatarrei. Benignok errotari lanetan jardun zuen 1995eko urriaren 11n hil zen arte. Aitaren heriotzaren ondoren, Fermin semeak errotaren zaharbarritze lanei heldu zien, 2022an bere heriotza gertatu zen arte.

Olabarriko errotak hiru harri ditu eta erabat zaharberrituta dago.